

A MAGYAR ALFÖLD VÉDETT NÖVÉNYEI

Írta és fényképezte: dr. Németh Ferenc
dr. Seregélyes Tibor

Lektorálta: Vízy Istvánné dr.

Szerkesztette: B. Zsédényi Judit

A magyar flóra hozzávetőleg 2250 virágos növényből, fenyőféléből és harasztfajból áll. Közülük csak a komolyan veszélyeztetett fajokat védjük, így is 340 a védett növények száma, ebből 30 a fokozottan védett. A védett virágok eszmei értéke jelenleg szálanként 1000—3000,— Ft, a fokozottan védett kategóriába tartozóké 5000,— Ft. Miért volt szükség a védettség kimondására?

Az elmúlt száz év alatt sok értékes növényünk pusztult ki. Vadvirágainkat ma is több ártó tényező tizedeli. Ezek közé tartoznak: a tarvágásos erdőművelés, a terjeszkedő mezőgazdaság, a külszíni bányafejtés stb. A virágszedő turisták is komoly kárt okoznak a még viszonylag gyákori növények esetében is.

Növényritkaságaink között kitüntetett helyen vannak a régi korok hírmondói. Ezek valaha nagy egyedszámmal éltek hazánk területén, de a klíma megváltozásával csak különleges élőhelyeken maradt fenn néhány példány belőlük. Ezek maradvány-, vagy latin szóval reliktum növények. Vannak jégkor utáni, a melegebb klíma időszakából maradvány növényeink, de találhatóak jégkorszaki reliktum fajok, sőt a jégkorszakot megelőző szubtrópusi időszak hírmondói is, nagyon ritkán. Egy másik érdekes csoporthoz tartoznak a pannóniai bennszülött (endemikus) növények. Jelentős részük csak Magyarország területén él és igen ritka. Csaknem 50 endemikus fajunk illetve alfajunk van.

Nagyon kevés hazánkban az ún. reliktumendemizmusok; szép magyar szóval ereklye növények száma. Ezek egyszerre bennszülött-, és maradványfajok — mindegyikük végveszélyben van. Ilyen pl. az erdélyi hérics v. pilisi len. Természetes, hogy mindegyikük a fokozottan védett virágok közé tartozik. Aktív mentésükkel a természetvédelem szakképzett emberei foglalkoznak.

VÉDELMIK MINDANNYIUNK KÖZÖS ÜGYE!

Petőfi ma már rá sem ismerne szülőföldjére. A futóhomokot megkötötték, az árvalányhajas pusztákat feltörték, a folyókat gátak közé szorították, a tölgyerdők zömét kivágták, helyükön legelők, akácok vannak. A regényes lápvilág utolsó hírmondói ma természetvédelmi rezervátumok.

Kultúrtáj lett az egykor változatos és romantikus Alföld, az eredeti növényzet csak töredékében maradt fenn, különleges megbecsülést érdemel. Éppen ezért alapították két első nemzeti parkunkat (Hortobágyi Nemzeti Park és Kiskunsági Nemzeti Park) ezen a tájon. Vannak olyan vadvirágaink, amelyek az egész világon csak itt, az Alföld többé-kevésbé érintetlenül hagyott foltjain virítanak.

1. *Vetővirág* (*Sternbergia colchiciflora*)

Nyár végén, ősszel virít ez a különleges, apró növényke. Vannak olyan száraz évek, amikor a virág ki sem bújik a földből, a talajban termékenyíti meg saját magát. Nagyon ritka sztyepp-növény, Békésben, a Duna-Tisza közén és a Dunántúlon él.

2. *Borzas len* (*Linum hirsutum* ssp. *glabrescens*)

Homokpusztáink virága ez a szép, nagy virágú len. A faj törzsalakja gyakori, más országokban is, ez az erősen bozontos alfaj viszont az Alföld és a Kisalföld bennszülöttje. Legszebb állományai védett területeken vannak már.

3. *Tartós szegfű* (*Dianthus diutinus*)

Délceg, elegáns nyári virág, amelyet sajnos sokan szednek csokorba, nem tudván, hogy ez a növény a világon egyedül itt, a Duna-Tisza közén terem. Nevezetes pannóniai bennszülött. Homokpuszták, nyáras-borókások a legszebb termőhelyei.

4. *Homoki nőszirm* (*Iris humilis* ssp. *arenaria*)

Hasonlít a gyakoribb törpe nőszirmhoz, de ennek a fajnak jóval keskenyebb a levele és csak sárga virágú példányai vannak. A Kárpát medencének bennszülött

alfaja, főleg az Alföld homoki gyepeiben találhatunk rá. Alacsonyabb hegyeinkben is él, igen ritka.

5. *Csikófark* (*Ephedra distachya*)

Egészen különleges megjelenésű, rokontalan növény a hazai flórában. A nyitvatermőkhöz tartozik, távoli rokona a fenyőknek! Homokpusztákon él elsősorban, néha löszfalak szélében, dolomitsziklagyepben (Bp. Sashegy) is láthatjuk. Sok termőhelye tönkrement, igen ritka.

6. *Magyar nőszitrom* (*Iris aphylla* ssp. *hungarica*)

Az Alföld keleti peremén és a Hegyalja környékén száraz tölgyesekben és azok szélében él ez a nagyon dekoratív nőszitromfaj. Sárospatak környékén már régebben kultúrába is vették az emberek. Állományai, termőhelyei nagyon megfogyatkoztak, kipusztulás fenyegeti őket.

7. *Virginiai holdruta* (*Botrychium virginianum*)

Alapvetően amerikai faj ez a nagyon különleges páfrányféle, de Európa több országában is előfordul mint ritkaság, mindenütt védett. Senki sem tudja, hogy hazánkban miért épp a Kiskunhalas melletti gyöngyvirágos tölgyesben él, itt láthatóan jól érzi magát.

8. *Vitézkosbor* (*Orcis militaris*)

Elsősorban láprétjeinkre jellemző ez a daliás, különösen közelről szemlélve gyönyörű orchideaféle, de más termőhelyeken is előfordul szálanként. Nemcsak az Alföld láprétjein láthatjuk, de legnagyobb populációi itt vannak. Valaha gyakori virág volt.

9. *Mocsári kosbor* (*Orchis laxiflora* ssp. *palustris*)

Néhány évtizede még sok volt ebből a sudár orchideából. Az Alföldön és a Mezőföldön néhol lilára festette a lápréteket május végén. Az intenzív legelőgazdálkodás, műtrágyázás eltüntette ezeket a mesés állományokat.

10. *Hússzínű kosbor* (*Dactylorhiza incarnata*)

Több más orchideafajjal együtt a láprétek tavaszi virága. Elsősorban az Alföldön volt gyakori, de a Dunántúl és a hegyvidék lápjairól sem hiányzott. Napjainkra jócskán megritkult, főleg a vízrendezések miatt sok termőhelye tönkrement.

11. *Fátyolos nőszirm* (*Iris spuria*)

Gracilis, elegáns, nagyon szép virág. Lápréteken ill. azok szélében virít május végén, elsősorban az Alföldön. Kisebb állományai dombos vidékeinken is megtalálhatók. Ritka virág, különösen a talajvíz szintjének megváltozására kényes.

12. *Bugaci borókás*

Veszélyeztetett, védett növényeink igen gyakran együtt, háborítatlan termőhelyeken fordulnak elő. Lápok, sziklagyepek, szurdokok, homokpuszták a legjellegzetesebb ilyen termőhelyek. Közéjük tartozik a híres bugaci ősborókás is, amely több ritka bennszülött virágunknak menedéke.

© Kiadja a Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1984

Diafilm hny. 4336 — 500 pld. Fogy. ár: ,— Ft